

การสอน ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม

ดร.สมชาย โพธิ์ศรี

ข้อมูลหนังสือ

การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม

ผู้เขียน ดร.สมชาย โพธิ์ศรี

พิมพ์ครั้งแรก 2569

จัดทำและจัดจำหน่าย โดย ดร.สมชาย โพธิ์ศรี

E-mail: somchai.p20.recip1@gmail.com

เบอร์โทรศัพท์ 0910659085

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมชาย โพธิ์ศรี.

การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม

.-- ขอนแก่น : [ม.ป.พ.], 2569.

498 หน้า.

1. การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม. I. ชื่อเรื่อง.

370.117

ISBN 978-616-636-656-3

คำนำ

หนังสือเรื่อง “การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม: ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม” จัดทำขึ้นจากความตระหนักว่า ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้เป็นพื้นที่ของผู้เรียนที่มีภูมิหลังเหมือนกัน หากแต่เป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนซึ่งมีภาษา วัฒนธรรม ประสบการณ์ชีวิต ความเชื่อ อัตลักษณ์ และโอกาสทางการศึกษาที่แตกต่างกันเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ความหลากหลายดังกล่าวมิใช่อุปสรรคของการจัดการศึกษา หากได้รับการเข้าใจและออกแบบอย่างเหมาะสม ความหลากหลายสามารถกลายเป็นพลังสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความหมายและเท่าเทียม

การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม หรือ Culturally Responsive Teaching: CRT เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการยอมรับ ให้เกียรติ และบูรณาการภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่สัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับชีวิต ครอบครัว ภาษา ชุมชน ประสบการณ์ และอัตลักษณ์ของผู้เรียน

ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่เพียงมุ่งถ่ายทอดความรู้ แต่ยังต้องสร้างพื้นที่ที่ผู้เรียนทุกคนรู้สึกว่าคุณค่า มีตัวตน และมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งนำเสนอทั้งฐานคิดทางทฤษฎี องค์ประกอบสำคัญของ CRT อัตลักษณ์ และความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมของครู อัตลักษณ์ของผู้เรียน การออกแบบหลักสูตร กลยุทธ์การสอน การประเมินผล การพัฒนาครู ภาวะผู้นำทางการศึกษา ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในบริบทนานาชาติ บริบทไทย และยุคดิจิทัล

ผู้เขียนมุ่งหวังให้หนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ต่อครู อาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา นักวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สนใจด้านการศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจว่าความหลากหลายของผู้เรียนควรถูกมองอย่างไร และครูจะออกแบบการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างไร หนังสือเล่มนี้จึงมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่ออธิบายแนวคิด CRT ในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ต้องการนำเสนอแนวทางคิด แนวทางปฏิบัติ และประเด็นวิจัย

ต่อยอดที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการศึกษาที่มีความเสมอภาคมากขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณนักวิชาการและนักวิจัยทุกท่านที่ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสังเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจต่อประเด็นการศึกษาที่เคารพความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ห้องเรียนไทยก้าวไปสู่การเป็นพื้นที่แห่งความเข้าใจ ความเสมอภาค และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย

ดร.สมชาย โพธิ์ศรี

กรกฎาคม 2569

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	3
สารบัญ	6
สารบัญภาพ	9
คู่มือการใช้หนังสือเล่มนี้	11
บทนำ	25
บรรณานุกรม	35
บทที่ 1 ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน และความสำคัญ	
ของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	38
บรรณานุกรม	58
บทที่ 2 รากฐานทฤษฎีและวิวัฒนาการของการสอน	
ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	60
บรรณานุกรม	78
บทที่ 3 องค์ประกอบและกรอบแนวคิดของการสอน	
ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	82
บรรณานุกรม	108
บทที่ 4 อัตลักษณ์ของครูและความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม	113
บรรณานุกรม	140

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 5	
อัตลักษณ์ของผู้เรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	
และความเสมอภาคทางการศึกษา	147
บรรณานุกรม	174
บทที่ 6	
การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนอง	
ต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม	179
บรรณานุกรม	208
บทที่ 7	
กลยุทธ์การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในห้องเรียน	212
บรรณานุกรม	241
บทที่ 8	
ภาษา พหุภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร	
ทางวัฒนธรรมในการเรียนรู้	245
บรรณานุกรม	272
บทที่ 9	
การประเมินผลการเรียนรู้ที่คำนึงถึง	
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	275
บรรณานุกรม	303
บทที่ 10	
การพัฒนาครูเพื่อการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	308
บรรณานุกรม	338

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 11 ภาวะผู้นำ นโยบาย และระบบสนับสนุนสถานศึกษา ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	342
บรรณานุกรม	372
บทที่ 12 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในบริบทนานาชาติ และบริบทไทย	378
บรรณานุกรม	410
บทที่ 13 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และอนาคตของการศึกษา	414
บรรณานุกรม	446
บทสรุป	452
บรรณานุกรม	476
อภิธานศัพท์	480
ประวัติผู้เขียน	495

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพประกอบ 1 บทนำวัฒนธรรม ความหลากหลาย และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	33
ภาพประกอบ 2 Infographic ความหมายแนวคิดพื้นฐาน และความสำคัญของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	52
ภาพประกอบ 3 Infographic บทที่ 2 แสดงรากฐานทฤษฎี และวิวัฒนาการของ CRT	72
ภาพประกอบ 4 Infographic บทที่ 3 แสดงกรอบ “CRT 7C Framework”	101
ภาพประกอบ 5 Infographic บทที่ 4 โมเดลความตระหนักรู้ ทางวัฒนธรรมของครู	132
ภาพประกอบ 6 Infographic บทที่ 5 แสดงโมเดล “Student Identity–Belonging–Equity Model”	166
ภาพประกอบ 7 Infographic บทที่ 6 แสดงกรอบ “Culturally Responsive Curriculum Design Framework”	199
ภาพประกอบ 8 Infographic บทที่ 7 วงจรกลยุทธ์การสอน ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	233

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพประกอบ 9 Infographic บทที่ 8 ภาษา วัฒนธรรม และทรัพยากรการเรียนรู้	264
ภาพประกอบ 10 Infographic บทที่ 9 กรอบการประเมิน ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	294
ภาพประกอบ 11 Infographic บทที่ 10 วงจรการพัฒนาครูเพื่อ CRT	329
ภาพประกอบ 12 Infographic บทที่ 11 ระบบสนับสนุน สถานศึกษาที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	363
ภาพประกอบ 13 Infographic บทที่ 12 การปรับใช้ CRT จากบริบทนานาชาติสู่บริบทไทย	401
ภาพประกอบ 14 Infographic บทที่ 13 กรอบการศึกษาดิจิทัล และ AI ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม	437
ภาพประกอบ 15 Infographic บทสรุป จากทฤษฎี	473

คู่มือการใช้หนังสือเล่มนี้

หนังสือ “การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นทั้งหนังสือวิชาการ คู่มือปฏิบัติ และแหล่งแนวคิดสำหรับการวิจัยทางการศึกษา ผู้อ่านสามารถใช้หนังสือเล่มนี้ได้หลายรูปแบบตามบทบาท ความสนใจ และเป้าหมายของตนเอง

หนังสือเล่มนี้ไม่ได้ออกแบบให้เป็นเพียงเอกสารอ่านตามลำดับตั้งแต่ต้นจนจบเท่านั้น แต่สามารถใช้เป็นคู่มืออ้างอิงเฉพาะบท ใช้ประกอบการอบรมครู ใช้เป็นแนวทางออกแบบบทเรียน ใช้เป็นฐานคิดสำหรับการพัฒนาหลักสูตร หรือใช้เป็นแหล่งสร้างหัวข้อวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาได้

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับใคร

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้อ่าน 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. ครูและผู้สอนเหมาะสำหรับครูที่ต้องการเข้าใจผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และต้องการออกแบบบทเรียน กิจกรรม สื่อ และการประเมินที่ตอบสนองต่อภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน

2. นักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกทางการศึกษา
เหมาะสำหรับผู้ที่กำลังมองหากรอบแนวคิด หัวข้อวิจัย ตัวแปรวิจัย
เครื่องมือวิจัย และแนวทางสังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับการสอน
ที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

3. อาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้สอนรายวิชาการศึกษา
เหมาะสำหรับใช้เป็นเอกสารประกอบการสอน รายวิชาหลักสูตร
และการสอน พหุวัฒนธรรมศึกษา การพัฒนาครู การประเมินผล
การเรียนรู้ และการวิจัยทางการศึกษา

4. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้นำทางการศึกษา
เหมาะสำหรับใช้เป็นแนวทางพัฒนานโยบาย สร้างระบบสนับสนุนครู
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และส่งเสริมวัฒนธรรมโรงเรียนที่เคารพ
ความหลากหลายและความเสมอภาค

5. นักวิจัยและผู้พัฒนานวัตกรรมการศึกษาเหมาะสำหรับ
ใช้เป็นฐานในการออกแบบโครงการวิจัย วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน
การพัฒนาโมเดลการสอน เครื่องมือประเมิน หรือโปรแกรมพัฒนาครู

วิธีใช้หนังสือสำหรับครู

ครูสามารถใช้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือพัฒนาการสอนของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการเปลี่ยนหลักสูตรทั้งหมดทันที แต่สามารถเริ่มจากการสำรวจผู้เรียน สำรวจตนเอง และปรับบทเรียนทีละส่วน

บทที่ควรอ่านเป็นลำดับแรกสำหรับครู ได้แก่

บทที่ 1 ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน และความสำคัญของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 3 องค์ประกอบและกรอบแนวคิดของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 4 อัตลักษณ์ของครูและความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม

บทที่ 5 อัตลักษณ์ของผู้เรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความเสมอภาคทางการศึกษา

บทที่ 6 การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

บทที่ 7 กลยุทธ์การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในห้องเรียน

บทที่ 8 ภาษา พหุภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการเรียนรู้

บทที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้ที่คำนึงถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แนวทางการใช้สำหรับครู

1. อ่านบทที่ 1 และบทที่ 3 เพื่อเข้าใจภาพรวมของ CRT
2. ใช้บทที่ 4 เพื่อสำรวจตนเองในฐานะครู
3. ใช้บทที่ 5 เพื่อเข้าใจอัตลักษณ์และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของนักเรียน
4. ใช้บทที่ 6–8 เพื่อออกแบบบทเรียน กิจกรรม และสื่อการเรียนรู้
5. ใช้บทที่ 9 เพื่อปรับการประเมินให้เป็นธรรมมากขึ้น
6. ใช้ Checklist และเครื่องมือในบทสรุปท้ายเล่ม เพื่อประเมินความพร้อมของตนเองและตรวจสอบบทเรียนก่อนนำไปใช้

คำถามสำคัญสำหรับครูหลังอ่านหนังสือเล่มนี้คือ “ฉันจะทำให้ภาษา วัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนกลายเป็นทรัพยากรของการเรียนรู้ได้อย่างไร”

วิธีใช้หนังสือสำหรับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสามารถใช้หนังสือเล่มนี้เป็นฐานในการพัฒนาหัวข้อวิจัย กรอบแนวคิด ทบทวนวรรณกรรม และออกแบบเครื่องมือวิจัย

บทที่ควรอ่านเป็นลำดับแรกสำหรับนักศึกษาและนักวิจัย ได้แก่

บทที่ 2 รากฐานทฤษฎีและวิวัฒนาการของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 3 องค์ประกอบและกรอบแนวคิดของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 5 อัตลักษณ์ของผู้เรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และความเสมอภาคทางการศึกษา

บทที่ 6 การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

บทที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม

บทที่ 10 การพัฒนาครูเพื่อการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 11 ภาวะผู้นำ นโยบาย และระบบสนับสนุนสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 12 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในบริบท
นานาชาติและบริบทไทย

บทที่ 13 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล
ปัญญาประดิษฐ์ และอนาคตของการศึกษา

แนวทางการใช้สำหรับนักศึกษาและนักวิจัย

1. อ่านบทที่ 2 เพื่อเข้าใจรากฐานทฤษฎี
2. อ่านบทที่ 3 เพื่อเลือกกรอบแนวคิดหลัก
3. เลือกประเด็นเฉพาะจากบทที่ 4–13 ตามความสนใจ
4. ใช้ “ประเด็นวิจัยต่อยอด” ทำยบทเพื่อพัฒนาหัวข้อวิจัย
5. ใช้บทสรุปท้ายเล่ม เพื่อดูตัวอย่างกรอบแนวคิดวิจัย
6. ใช้บทสรุปท้ายเล่ม เพื่อเลือกหรือปรับหัวข้อวิจัย

ให้เหมาะกับระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก

7. ตรวจสอบบรรณานุกรมท้ายบทเพื่อค้นคว้างานวิจัย
ต้นฉบับเพิ่มเติม

คำถามสำคัญสำหรับนักวิจัยคือ “จะพัฒนาองค์ความรู้
เกี่ยวกับ CRT ในบริบทไทยอย่างมีหลักฐานและมีจริยธรรมได้อย่างไร”

วิธีใช้หนังสือสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสามารถใช้หนังสือเล่มนี้เป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาให้มีระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่เคารพความหลากหลายและความเสมอภาค

บทที่ควรอ่านเป็นลำดับแรกสำหรับผู้บริหาร ได้แก่

บทที่ 5 อัตลักษณ์ของผู้เรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความเสมอภาคทางการศึกษา

บทที่ 10 การพัฒนาครูเพื่อการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 11 ภาวะผู้นำ นโยบาย และระบบสนับสนุนสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

บทที่ 12 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในบริบทนานาชาติและบริบทไทย

บทที่ 13 การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และอนาคตของการศึกษา

แนวทางการใช้สำหรับผู้บริหาร

1. ใช้บทที่ 5 เพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของผู้เรียน
2. ใช้บทที่ 10 เพื่อวางแผนพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

3. ใช้บทที่ 11 เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนระดับโรงเรียน

4. ใช้บทที่ 13 เพื่อกำหนดแนวทางใช้เทคโนโลยีและ AI
อย่างเป็นธรรม

5. ใช้ Checklist ในบทสรุปเพื่อประเมินความพร้อม
ของสถานศึกษา

คำถามสำคัญสำหรับผู้บริหารคือ “โรงเรียนของเรามีระบบ
สนับสนุนให้ครูและผู้เรียนทุกกลุ่มเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเป็นธรรม
หรือไม่”

วิธีใช้หนังสือสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้จัดอบรม

หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการสอน
หรืออบรมในหัวข้อต่าง ๆ เช่น

1. การสอนในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม
2. การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย
3. การประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นธรรม
4. การพัฒนาครูด้านความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม
5. การวิจัยทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ CRT
6. เทคโนโลยี AI และความเสมอภาคทางการศึกษา

แนวทางการใช้ในการอบรม

1. ใช้ Infographic แต่ละบทเป็นสื่อเปิดประเด็น
2. ใช้คำถามสะท้อนคิดท้ายบทเป็นกิจกรรมกลุ่ม
3. ใช้แบบทดสอบท้ายบทเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ
4. ใช้ Checklist ในบทสรุปเป็นเครื่องมือฝึกปฏิบัติ
5. ให้ผู้เข้าอบรมออกแบบบทเรียน CRT จากบริบท

จริงของตนเอง

6. ใช้ตัวอย่างหัวข้อวิจัยในบทสรุปท้ายเล่มเพื่อพัฒนา
งานวิจัยหรือโครงการพัฒนาการเรียนรู้

แผนการอ่าน 7 วันสำหรับครู

วันที่ 1 อ่านบทนำและบทที่ 1 เพื่อเข้าใจภาพรวม
ของความหลากหลาย วัฒนธรรม และการเรียนรู้

วันที่ 2 อ่านบทที่ 2 และบทที่ 3 เพื่อเข้าใจรากฐานทฤษฎี
และองค์ประกอบของ CRT

วันที่ 3 อ่านบทที่ 4 และบทที่ 5 เพื่อสำรวจอัตลักษณ์ครู
เข้าใจผู้เรียน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง

วันที่ 4 อ่านบทที่ 6 และบทที่ 7 เพื่อออกแบบหลักสูตร
และกลยุทธ์การสอน

วันที่ 5 อ่านบทที่ 8 และบทที่ 9 เพื่อเข้าใจบทบาทของภาษา
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประเมินอย่างเป็นธรรม

วันที่ 6 อ่านบทที่ 10 และบทที่ 11 เพื่อมองเห็นการพัฒนา
ครูและระบบสนับสนุนของสถานศึกษา

วันที่ 7 อ่านบทที่ 12 บทที่ 13 และบทสรุปท้ายเล่ม
แล้ววางแผนปรับบทเรียนของตนเอง 1 บทเรียน

แผนการอ่าน 14 วันสำหรับนักศึกษาและนักวิจัย

วันที่ 1 อ่านบทนำและบทที่ 1

วันที่ 2 อ่านบทที่ 2 เพื่อทำความเข้าใจรากฐานทฤษฎี

วันที่ 3 อ่านบทที่ 3 และสรุปกรอบแนวคิดหลักของ CRT

วันที่ 4 อ่านบทที่ 4 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับครู

วันที่ 5 อ่านบทที่ 5 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับผู้เรียน

วันที่ 6 อ่านบทที่ 6 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับหลักสูตร

วันที่ 7 อ่านบทที่ 7 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับกลยุทธ์

การสอน

วันที่ 8 อ่านบทที่ 8 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับภาษา
และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วันที่ 9 อ่านบทที่ 9 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับ
การประเมิน

- วันที่ 10 อ่านบทที่ 10 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนาครู
- วันที่ 11 อ่านบทที่ 11 และวิเคราะห์ตัวแปรเกี่ยวกับภาวะผู้นำและสถานศึกษา
- วันที่ 12 อ่านบทที่ 12 และพิจารณาการปรับใช้ CRT ในบริบทไทย
- วันที่ 13 อ่านบทที่ 13 และวิเคราะห์ประเด็น AI ความเสมอภาคทางดิจิทัล และ CRT
- วันที่ 14 อ่านเพื่อเลือกหัวข้อวิจัย กำหนดตัวแปร และร่างกรอบแนวคิดวิจัยเบื้องต้น

วิธีใช้ Infographic ในหนังสือเล่มนี้

Infographic ในแต่ละบทออกแบบมาเพื่อช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นโครงสร้างความคิดสำคัญอย่างรวดเร็ว ผู้อ่านสามารถใช้ Infographic ได้ 4 วิธี เช่น 1) ใช้อ่านก่อนเริ่มบท เพื่อเห็นภาพรวมของบทเรียน 2) ใช้ทบทวนหลังอ่านบท เพื่อสรุปสาระสำคัญ 3) ใช้ประกอบการบรรยายหรืออบรม 4) ใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นการสนทนาในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สำหรับครูหรืออาจารย์ผู้สอน สามารถใช้ Infographic เป็นสื่อเปิดกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมอธิบายว่า แต่ละองค์ประกอบเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเองอย่างไร

วิธีใช้แบบทดสอบท้ายบท

แบบทดสอบท้ายบทมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านตรวจสอบความเข้าใจเบื้องต้น ไม่ใช่เพื่อวัดผลเชิงตัดสินอย่างเข้มงวด ผู้อ่านควรใช้แบบทดสอบร่วมกับคำถามสะท้อนคิดท้ายบท เพื่อทำความเข้าใจทั้งด้านความรู้และด้านการประยุกต์ใช้

แนวทางการใช้แบบทดสอบ

1. ทำแบบทดสอบหลังอ่านบทนั้นจบ
2. ตรวจสอบและอ่านคำอธิบายประกอบ
3. กลับไปอ่านหัวข้อที่ยังเข้าใจไม่ชัด
4. ใช้คำถามสะท้อนคิดเพื่อเชื่อมโยงกับบริบทจริง
5. หากใช้ในการอบรม ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปราย

เหตุผลของคำตอบด้วย

ข้อแนะนำสำคัญในการใช้หนังสือเล่มนี้อย่าใช้ CRT

เป็นสูตรสำเร็จ CRT ต้องปรับตามบริบทผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่

1. อย่ามองวัฒนธรรมอย่างผิวเผิน วัฒนธรรมไม่ใช่เพียงอาหาร การแต่งกาย ภาษา หรือประเพณี แต่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ อำนาจ โอกาส และความหมายของการเรียนรู้
2. อย่าเหมารวมผู้เรียนผู้เรียนจากกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน อาจมีประสบการณ์ ความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน
3. อย่าลดมาตรฐานทางวิชาการ CRT ไม่ใช่การลดความคาดหวัง แต่คือการสร้างเส้นทางที่เป็นธรรมให้ผู้เรียนเข้าถึงมาตรฐานได้
4. อย่าให้ครูทำงานลำพังการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมต้องอาศัยระบบสนับสนุนจากผู้บริหาร เพื่อนครู ครอบครัว ชุมชน และนโยบายสถานศึกษา
5. อย่าใช้ AI โดยไม่ตรวจสอบ เทคโนโลยีและ AI ควรถูกใช้เพื่อขยายโอกาส ไม่ใช่สร้างอคติหรือความเหลื่อมล้ำรูปแบบใหม่

เป้าหมายสูงสุดของการอ่านหนังสือเล่มนี้

เป้าหมายสูงสุดของหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่เพียงทำให้ผู้อ่านรู้จักคำว่า Culturally Responsive Teaching แต่คือการช่วยให้ผู้อ่านสามารถตั้งคำถามใหม่ต่อห้องเรียนของตนเองได้ว่า

ผู้เรียนทุกคนมีที่ทางในบทเรียนหรือไม่

1. ภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียนได้รับการยอมรับหรือไม่
2. การสอนของครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหลายกลุ่มมีเสียงหรือไม่
3. การประเมินช่วยให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพได้อย่างเป็นธรรมหรือไม่
4. โรงเรียนมีระบบสนับสนุนความเสมอภาคอย่างแท้จริงหรือไม่

หากผู้อ่านสามารถใช้หนังสือเล่มนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถาม ออกแบบ ทดลอง สะท้อน และปรับปรุงการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อผู้เรียนมากขึ้น หนังสือเล่มนี้ก็ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์

การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

ทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม

Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice in Multicultural Classrooms

บทนำ

วัฒนธรรม ความหลากหลาย และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 Culture, Diversity, and Learning in the 21st Century ในศตวรรษที่ 21 ห้องเรียนไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่สำหรับถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนซึ่งมีภูมิหลัง ประสบการณ์ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันเข้ามาพบกัน การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันจึงไม่อาจตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าผู้เรียนทุกคนมีวิธีคิด วิธีเรียนรู้ ประสบการณ์ชีวิต และโอกาสทางการศึกษาเหมือนกันได้อีกต่อไป

วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวิถีชีวิตภายนอกเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับวิธีที่ผู้เรียนตีความโลก สร้างความหมายจากประสบการณ์ สื่อสารกับผู้อื่น และเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับชีวิตของตนเอง งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า มิติทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน สิ่งที่นักเรียนให้ความสำคัญ

และวิธีที่นักเรียนสร้างความหมายจากประสบการณ์ทางการศึกษา (Kamila et al., 2024) ดังนั้น หากการเรียนการสอนไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เรียน การเรียนรู้อาจกลายเป็นสิ่งที่ห่างไกลจากชีวิตจริง และอาจทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มรู้สึกว่ตนเองไม่ได้รับการยอมรับในพื้นที่การศึกษา

ในบริบทของโลกที่มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นความจริงพื้นฐานของระบบการศึกษา โรงเรียนและครูจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีความหมาย พร้อมทั้งรู้สึกว่ตัวตน ภาษา ครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมของตนเองมีคุณค่า งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ชี้ให้เห็นว่ การศึกษาต้องเตรียมผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตในโลกที่เชื่อมโยงถึงกัน ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยรากฐานทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของผู้เรียน (Zahroh et al., 2023)

การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือ Culturally Responsive Teaching: CRT จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยตอบโจทยความท้าทายดังกล่าว CRT เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ให้เกิดการยอมรับ และบูรณาการภูมิหลัง ประสบการณ์ และมุมมองทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ โดยตระหนักว่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อทั้งประสบการณ์

และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Abdalla & Moussa, 2024) กล่าวอีกนัยหนึ่ง CRT ไม่ได้มองวัฒนธรรมของผู้เรียนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ แต่มองว่าวัฒนธรรมคือทรัพยากรสำคัญที่สามารถนำมาใช้สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย ลึกซึ้ง และเท่าเทียมมากขึ้น

ความสำคัญของ CRT ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเพิ่มเนื้อหาทางวัฒนธรรมลงในบทเรียน หรือการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายเป็นครั้งคราวเท่านั้น หากแต่เป็นการเปลี่ยนวิธีคิดของครูและสถานศึกษาต่อผู้เรียน จากการมองผู้เรียน ไปสู่การมองผู้เรียนในฐานะบุคคลที่มีทุนทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ชีวิต และศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการออกแบบหลักสูตร วิธีสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน การประเมินผล บรรยากาศในห้องเรียน และนโยบายของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยเชิงวิเคราะห์ห่อภิमानเกี่ยวกับบรรยากาศความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียนสะท้อนว่า สภาพแวดล้อมที่ให้คุณค่ากับความหลากหลายสามารถสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของผู้เรียนในหลายมิติ ทั้งด้านทัศนคติระหว่างกลุ่ม แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Bardach et al., 2024) ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การยอมรับความหลากหลาย

ไม่ใช่เรื่องเสริมภายนอกของการศึกษา แต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างห้องเรียนที่ผู้เรียนสามารถเติบโตได้อย่างมีความหมาย

นอกจากนี้ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบความรู้พื้นเมือง และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเข้ากับการเรียนรู้อย่างเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการกับชีวิตจริงได้ชัดเจนขึ้น งานวิจัยด้านการสอนวิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ในห้องเรียนชนบทชี้ให้เห็นว่า การนำความรู้ท้องถิ่นนิทานพื้นบ้าน แนวทางการดำรงชีวิต และค่านิยมของชุมชนมาเชื่อมโยงกับบทเรียน สามารถส่งเสริมทั้งความเข้าใจเชิงวิชาการ ทัศนคติทางวัฒนธรรม และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Fitrianto & Farisi, 2025; Ogegbo & Ramnarain, 2024)

อย่างไรก็ตาม การนำ CRT ไปใช้จริงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเกี่ยวข้องกับความเชื่อของครู ทัศนคติไม่รู้ตัว โครงสร้างหลักสูตร ทรัพยากรของสถานศึกษา ความหลากหลายทางภาษา ความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน ตลอดจนข้อจำกัดเชิงนโยบายและระบบสนับสนุน งานวิจัยในบริบทสถาบันอุดมศึกษาชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าการศึกษามองเห็นความสำคัญของการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม แต่ข้อจำกัดเชิงสถาบัน หลักสูตรที่ไม่ยืดหยุ่น การขาดการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ และระบบสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำแนวคิดนี้ไปใช้ได้อย่างเต็มที่ (Cruz et al., 2025)

ดังนั้น การเข้าใจ CRT อย่างลึกซึ้งจึงต้องก้าวข้ามการรับรู้ในระดับแนวคิด ไปสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบ การสังเคราะห์งานวิจัย และการออกแบบแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทจริงของห้องเรียน และสถานศึกษา การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เพียงวิธีสอนเฉพาะเรื่อง แต่เป็นกรอบคิดทางการศึกษาที่เชื่อมโยงผู้เรียน ครู หลักสูตร ห้องเรียน ชุมชน และระบบสนับสนุนทางการศึกษา เข้าด้วยกัน

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย นานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา นักวิจัย และผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจแนวคิด CRT อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ความหมาย รากฐานทางทฤษฎี องค์ประกอบหลัก อัตลักษณ์ของครูและผู้เรียน การออกแบบหลักสูตร กลยุทธ์ การสอน การประเมินผล การพัฒนาครู ภาวะผู้นำทางการศึกษา ไปจนถึงการประยุกต์ใช้ในบริบทนานาชาติและยุคดิจิทัล

จุดมุ่งหมายสำคัญของหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่เพียงการอธิบายว่า CRT คืออะไร แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่า CRT สามารถเป็นกรอบคิด และกรอบปฏิบัติสำหรับการสร้างการศึกษาที่มีความหมาย เท่าเทียม และเคารพความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างไร โดยเฉพาะในบริบท

ที่ห้องเรียนมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม และประสบการณ์ชีวิต

สำหรับครู หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้มองเห็นแนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นฐานความรู้ในการศึกษา ค้นคว้า และพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย สำหรับนักวิจัย หนังสือเล่มนี้นำเสนอประเด็นสังเคราะห์ และช่องว่างขององค์ความรู้ที่สามารถต่อยอดได้ ส่วนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบาย และระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกกลุ่ม

ท้ายที่สุด การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงแนวทางการสอนหนึ่งรูปแบบ แต่เป็นท่าทีทางการศึกษาที่ตั้งอยู่บนความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนมีคุณค่า มีศักยภาพ และสมควรได้รับโอกาสในการเรียนรู้ที่เคารพตัวตนของตนเอง หนังสือเล่มนี้จึงมุ่งชวนผู้อ่านให้พิจารณาใหม่ว่า ห้องเรียนที่ดีในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่ห้องเรียนที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนเหมือนกัน แต่เป็นห้องเรียนที่ทำให้ความแตกต่างของผู้เรียนกลายเป็นพลังในการเรียนรู้ร่วมกัน

สาระสำคัญของบทนำ

1. ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านภาษา วัฒนธรรมชาติพันธุ์ ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม และประสบการณ์ชีวิต

2. วัฒนธรรมมีผลต่อวิธีที่ผู้เรียนเรียนรู้ สื่อสาร ตีความประสบการณ์ และสร้างความหมายจากความรู้

3. การสอนที่ไม่คำนึงถึงภูมิหลังของผู้เรียนอาจทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มรู้สึกแปลกแยก ไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่เห็นความหมายของการเรียนรู้

4. การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือ CRT เป็นแนวทางที่ให้เกียรติ ยอมรับ และบูรณาการภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้ากับกระบวนการเรียนรู้

5. CRT ไม่ใช่เพียงเทคนิคการสอน แต่เป็นกรอบคิดที่เชื่อมโยงหลักสูตร วิธีสอน ความสัมพันธ์ การประเมิน และนโยบายสถานศึกษาเข้าด้วยกัน

6. หนังสือเล่มนี้มีเป้าหมายเพื่อส่งเคราะห์งานวิจัยนานาชาติและนำเสนอแนวทางที่ครู นักศึกษา นักวิจัย และผู้บริหารสามารถนำไปใช้ต่อยอดได้จริง

คำถามนำเข้าสู่หนังสือ

1. ผู้เรียนแต่ละคนมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภาษา และประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนรู้หรือไม่
2. เหตุใดการสอนแบบเดียวกันกับผู้เรียนทุกคนจึงอาจไม่เพียงพอในห้องเรียนที่มีความหลากหลาย
3. ครูจะเปลี่ยนวัฒนธรรมของผู้เรียนจากสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นอุปสรรค ให้กลายเป็นทรัพยากรของการเรียนรู้ได้อย่างไร
4. การออกแบบหลักสูตร วิธีสอน และการประเมินผล ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพื่อให้ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนอย่างแท้จริง
5. การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งในห้องเรียนได้อย่างไร
6. ในบริบทของโรงเรียนไทย แนวคิด CRT สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในระดับครู ห้องเรียน หลักสูตร และสถานศึกษาอย่างไร

ภาพประกอบ 1 บทนำวัฒนธรรม ความหลากหลาย และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากภาพ Infographic บทนำบทนำวัฒนธรรม ความหลากหลาย และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แสดงแนวคิด “Diversity as Learning Resource” หรือความหลากหลายในฐานะทรัพยากรของการเรียนรู้ โดยสรุปว่า ห้องเรียนศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีภาษา วัฒนธรรม ครอบครัว ชุมชน และประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ความหลากหลายเหล่านี้มีผลต่อแรงจูงใจ การสื่อสาร และความหมายของการเรียนรู้ ภาพนี้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาไม่ควรมองความแตกต่างเป็นปัญหา แต่ควรใช้ความแตกต่างเป็นฐานในการออกแบบหลักสูตร การสอน และการประเมินที่เป็นธรรม

บรรณานุกรม

- Abdalla, H., & Moussa, A. (2024). Culturally Responsive Teaching: Navigating Models and Implementing Effective Strategies. *Acta Pedagogica Asiana*.
<https://doi.org/10.53623/apga.v3i2.432>
- Bardach, L., Röhl, S., Oczlon, S., Schumacher, A., Lüftenegger, M., Lavelle-Hill, R., Schwarzenenthal, M., & Zitzmann, S. (2024). Cultural diversity climate in school: A meta-analytic review of its relationships with intergroup, academic, and socioemotional outcomes. *Psychological Bulletin*.
<https://doi.org/10.1037/bul0000454>
- Cruz, L. D., Aguinaldo, I., Alzate, L. J., Camero, C., Abiado, K. R., & Gumpal, B. (2025). Fostering Intercultural Competence through Culturally Responsive Pedagogy: Practices and Perspectives in Philippine Higher Education Institutions. *International Journal on Culture, History, and Religion*.
<https://doi.org/10.63931/ijchr.v7isi2.187>

- Fitrianto, I., & Farisi, M. (2025). Integrating Local Wisdom into 21st Century Skills: A Contextual Framework for Culturally Relevant Pedagogy in Rural Classrooms. *International Journal of Post Axial: Futuristic Teaching and Learning*.
<https://doi.org/10.59944/postaxial.v3i2.444>
- Kamila, K., Wilujeng, I., Jumadi, J., & Ungirwalu, S. Y. (2024). Analysis of Integrating Local Potential in Science Learning and its Effect on 21st Century Skills and Student Cultural Awareness: Literature Review. *Jurnal Penelitian Pendidikan IPA*.
<https://doi.org/10.29303/jppipa.v10i5.6485>
- Ogegbo, A., & Ramnarain, U. (2024). A Systematic Review of Pedagogical Practices for Integrating Indigenous Knowledge Systems in Science Teaching. *African Journal of Research in Mathematics Science and Technology Education*.
<https://doi.org/10.1080/18117295.2024.2374133>

Zahroh, U., Rachmawati, N. I., Darmayanti, R., & Tantrianingrum, T. (2023). “Guidelines” for collaborative learning in 21st century education at Madrasah Tsanawiyah. *Assyfa Journal of Islamic Studies*. <https://doi.org/10.61650/ajis.v1i2.239>

บทที่ 1

ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน และความสำคัญ ของการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม

Meaning, Basic Concepts, and Significance of Culturally Responsive Teaching

เป้าหมายของบท

บทนี้มีเป้าหมายเพื่ออธิบายความหมาย แนวคิดพื้นฐาน และความสำคัญของการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือ Culturally Responsive Teaching: CRT โดยมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจว่า CRT คืออะไร เหตุใดแนวคิดนี้จึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และครูจะมองภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เรียนในฐานะทรัพยากรสำคัญของการเรียนรู้ได้อย่างไร

คำถามนำเข้าสู่บท

1. การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึงอะไร

2. เพราะเหตุใดวัฒนธรรมของผู้เรียนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้
3. การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมแตกต่างจากการสอนทั่วไปอย่างไร
4. ครูควรเปลี่ยนมุมมองต่อความแตกต่างของผู้เรียนอย่างไร เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น
5. CRT มีบทบาทอย่างไรต่อการลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

1.1 บทนำของบท

ในสังคมร่วมสมัย ห้องเรียนไม่ใช่พื้นที่ของผู้เรียนที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันอีกต่อไป แต่เป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนหลากหลายภาษา วัฒนธรรม ชนชาติพันธุ์ ความเชื่อ ประสบการณ์ชีวิต และวิธีการเรียนรู้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้การจัดการเรียนรู้แบบเดียวกันสำหรับผู้เรียนทุกคนอาจไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะผู้เรียนแต่ละคนไม่ได้เข้ามาในห้องเรียนด้วยต้นทุนชีวิต ความหมายทางวัฒนธรรม และกรอบอ้างอิงเดียวกัน

ในบริบทนี้ การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือ Culturally Responsive Teaching: CRT ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญทางการศึกษาที่ช่วยให้นักการศึกษามองเห็น

ว่าวัฒนธรรมของผู้เรียนมิใช่อุปสรรคของการเรียนรู้ แต่เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย ครอบคลุม และเป็นธรรมมากขึ้น (Abdalla & Moussa, 2024) แนวคิดนี้จึงมิได้มุ่งเพียงการเพิ่มความหลากหลายลงในเนื้อหาหรือกิจกรรม แต่เป็นการเปลี่ยนวิธีคิดของครูต่อผู้เรียน การออกแบบการสอน และความสัมพันธ์ในห้องเรียนอย่างเป็นระบบ

1.2 ความหมายของการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นแนวทางการศึกษาที่ให้เกียรติ ยืนยัน และบูรณาการภูมิหลัง ประสบการณ์ และมุมมองทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ (Abdalla & Moussa, 2024) แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อสำคัญว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิธีที่ผู้เรียนรับรู้ ตีความ และมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้

กล่าวอีกนัยหนึ่ง CRT คือการจัดการเรียนรู้ที่ไม่มองผู้เรียนเป็นกลุ่มที่ต้องปรับตัวเข้ากับมาตรฐานทางวัฒนธรรมเพียงแบบเดียว แต่พยายามทำความเข้าใจว่าผู้เรียนแต่ละคนมีจุดยืน ประสบการณ์ และทุนทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างไร แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นฐานในการออกแบบการสอนให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน

Barton และ Riddle (2021) อธิบายเพิ่มเติมว่า การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงการใส่ตัวอย่างทางวัฒนธรรมลงในบทเรียนเท่านั้น แต่คือการทำให้นักเรียนมีความหมายผ่านกระบวนการสื่อสาร การสร้างความหมาย และการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนกับเนื้อหาทางวิชาการ เมื่อครูเข้าใจกรอบอ้างอิงของผู้เรียนและปรับวิธีสอนให้เหมาะสม ผู้เรียนย่อมมีโอกาสเห็นความหมายของการเรียนรู้มากขึ้น

จากข้อค้นพบดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า CRT คือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับความแตกต่างของผู้เรียน และนำความแตกต่างนั้นมาใช้เป็นพลังของการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อทำให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีความหมายและเป็นธรรม

1.3 แนวคิดพื้นฐานของ CRT

แม้ CRT จะถูกกล่าวถึงในฐานะวิธีสอนหรือแนวทางการสอน แต่ในสาระสำคัญแล้ว CRT เป็น กรอบคิดทางการศึกษา ที่เชื่อมโยงมิติหลายด้านเข้าด้วยกัน

Caingcoy (2023) ชี้ว่า CRT ประกอบด้วยมิติสำคัญที่สัมพันธ์กัน ได้แก่

1. การตระหนักและรับรู้ภูมิหลังของผู้เรียน
2. การสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมาย
3. การปรับการสอนให้สอดคล้องกับความหลากหลาย
4. การส่งเสริมจิตสำนึกเชิงวิพากษ์

กรอบดังกล่าวสะท้อนว่า CRT มิได้จำกัดอยู่ที่การสอนเนื้อหา แต่รวมถึงการรับรู้ตัวตนของผู้เรียน การยืนยันคุณค่าของผู้เรียน และการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและความไม่เท่าเทียมที่ตนเผชิญ

นอกจากนี้ Ober และคณะ (2023) เสนอกรอบ Culturally Responsive Personalized Learning: CRPL ซึ่งขยายแนวคิด CRT ไปสู่การเรียนรู้เฉพาะบุคคล โดยเน้นหลักการสำคัญ เช่น ความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง การปรับตัวอย่างมีพลวัต การเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิต โอกาสในการทำงานร่วมกัน และการแบ่งปันอำนาจระหว่างครูกับผู้เรียน กรอบนี้ช่วยให้เห็นว่า CRT สามารถหลอมรวมกับการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในอีกมิติหนึ่ง Yoon (2023) ชี้ให้เห็นว่า สำหรับผู้เรียนหลายภาษา การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมต้องเชื่อมโยงกับการตอบสนองทางภาษา ด้วย กล่าวคือ ครูต้องเข้าใจว่า

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ และการใช้ภาษาของผู้เรียนเป็นทรัพยากรในการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ควรถูกมองว่าเป็นข้อบกพร่อง

1.4 ความสำคัญของวัฒนธรรมต่อการเรียนรู้

วัฒนธรรมไม่ใช่เพียงองค์ประกอบภายนอก เช่น ภาษา การแต่งกาย หรือขนบธรรมเนียม แต่ยังรวมถึงวิถีคิด วิถีสร้างความหมาย ความเชื่อ ความสัมพันธ์ และมุมมองต่อโลกของผู้เรียนด้วย ดังนั้น เมื่อผู้เรียนเข้ามาในห้องเรียน ผู้เรียนจึงไม่ได้เข้ามาในฐานะ “ผู้รับความรู้ที่เป็นกลาง” แต่เข้ามาพร้อมกับประสบการณ์และกรอบการรับรู้ทางวัฒนธรรมของตนเอง

หากครูละเลยมิตินี้ การเรียนรู้อาจกลายเป็นสิ่งที่แปลกแยกจากชีวิตของผู้เรียน แต่หากครูเข้าใจและใช้วัฒนธรรมของผู้เรียนเป็นฐาน การเรียนรู้จะมีความหมายและมีพลังมากขึ้น (Abdalla & Moussa, 2024)

Guberina (2023) อธิบายว่า ห้องเรียนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุม ซึ่งผู้เรียนทุกคนรู้สึกได้รับการยอมรับ ปลอดภัย และมีคุณค่า มิติของความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนรู้สึกว่าคุณค่าตนมีพื้นที่ในห้องเรียนหรือไม่

Bottiani และคณะ (2020) ยังพบว่า การรับรู้ว่าคุณค่าหนึ่งถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและความผูกพันต่อโรงเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้เรียนอาจเผชิญการเลือกปฏิบัติหรือความเปราะบางทางสังคม ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนชัดว่า CRT ไม่ได้ส่งผลเพียงต่อการรับรู้เชิงวัฒนธรรม แต่ยังส่งผลต่อแรงจูงใจและความรู้สึกผูกพันของผู้เรียนต่อการศึกษาโดยตรง

1.5 องค์ประกอบเบื้องต้นของ CRT

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยในไฟล์ต้นฉบับ สามารถสรุปองค์ประกอบเบื้องต้นของ CRT ได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถทางวัฒนธรรมของครู

ครูต้องพัฒนาความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเชื่อ ทัศนคติ และมุมมองทางวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งเรียนรู้ที่จะเข้าใจและให้คุณค่ากับภูมิหลังที่แตกต่างของผู้เรียน (Abdalla & Moussa, 2024)

2. หลักสูตรและเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม

เนื้อหา สื่อ และกิจกรรมการเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ประสบการณ์ และโลกของผู้เรียน แทนที่จะยึดเฉพาะกรอบทางวัฒนธรรมกระแสหลักเพียงด้านเดียว (Barton & Riddle, 2021)

3. ความสัมพันธ์ที่ตึงระหว่างครูกับผู้เรียน

CRT ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่มีความไว้วางใจ เคารพ และเข้าใจกัน เพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นฐานสำคัญของการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Abdalla & Moussa, 2024)

4. ความเสมอภาคและการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์

การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมไม่เพียงเน้นการเคารพความแตกต่าง แต่ยังชวนให้ครูและผู้เรียนตั้งคำถามต่อความไม่เท่าเทียม อคติ และโครงสร้างทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา (Caingcoy, 2023; Guberina, 2023)

5. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุม

ห้องเรียนควรเป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนทุกคนรู้สึกได้รับการยอมรับ เห็นคุณค่าในตนเอง และกล้าแสดงออกอย่างปลอดภัย (Guberina, 2023)

องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ทำงานร่วมกัน มิใช่แยกส่วน กล่าวคือ หากครูมีเจตคติที่ดีแต่หลักสูตรไม่เชื่อมโยงกับชีวิตผู้เรียน หรือหากหลักสูตรดีแต่ห้องเรียนขาดความปลอดภัยทางจิตใจ ผลของ CRT ก็อาจไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

1.6 ความแตกต่างระหว่างการสอนทั่วไปกับการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น อาจเปรียบเทียบการสอนทั่วไปกับ CRT ได้ดังนี้

ประเด็น	การสอนทั่วไป	การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม
มุมมองต่อผู้เรียน	มองผู้เรียนตามมาตรฐานเดียวกัน	มองผู้เรียนตามบริบทและอัตลักษณ์ที่หลากหลาย
บทบาทของวัฒนธรรม	ถูกมองเป็นเรื่องรอง	เป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้

ประเด็น	การสอนทั่วไป	การสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม
เนื้อหาและตัวอย่าง	เน้นเนื้อหามาตรฐาน	เชื่อมโยงกับชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน
ความสัมพันธ์ครูกับผู้เรียน	เน้นบทบาทผู้สอนเป็นศูนย์กลาง	เน้นความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการยอมรับ
เป้าหมาย	ถ่ายทอดความรู้	สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย ครอบคลุม และเป็นธรรม
ผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง	ความรู้และผลสัมฤทธิ์	ความรู้ การมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และความเสมอภาค

ตารางนี้ชี้ให้เห็นว่า CRT ไม่ได้แทนที่เป้าหมายทางวิชาการ แต่ ขยายเป้าหมายของการศึกษา ให้ครอบคลุมทั้งความสำเร็จทางวิชาการ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง การยืนยันอัตลักษณ์ และความเป็นธรรมทางการศึกษา

1.7 คุณค่าของ CRT ต่อครู ผู้เรียน และสถานศึกษา

1. คุณค่าต่อครู

CRT ช่วยให้ครูเปลี่ยนจากบทบาทผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปสู่ผู้สร้างความหมายร่วมกับผู้เรียน ครูจะมีความไวต่อบริบทของผู้เรียนมากขึ้น และสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเหมาะสม และมีพลังมากขึ้น (Abdalla & Moussa, 2024)

2. คุณค่าต่อผู้เรียน

ผู้เรียนจะรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า ในฐานะบุคคลที่มีภูมิหลังและอัตลักษณ์เฉพาะตน ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจ ความมั่นใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในห้องเรียนมากขึ้น (Bottiani et al., 2020; Guberina, 2023)

3. คุณค่าต่อห้องเรียน

CRT ช่วยให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่พื้นที่ที่บังคับให้ทุกคนต้องคิดหรือเป็นเหมือนกัน ความแตกต่างจึงไม่ใช่ปัญหา แต่กลายเป็นทรัพยากรสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) คุณค่าต่อสถานศึกษา

เมื่อสถานศึกษาสนับสนุน CRT อย่างเป็นระบบ โรงเรียนจะมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรการเรียนรู้ที่ให้คุณค่ากับความหลากหลาย ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาที่มีคุณภาพในระยะยาว

1.8 บทสังเคราะห์ของผู้เขียน

จากการวิเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นว่า CRT ไม่ควรถูกเข้าใจในฐานะ “เทคนิคการสอนอีกแบบหนึ่ง” เท่านั้น แต่ควรถูกมองเป็น กรอบคิดทางการศึกษาเชิงระบบ ที่ช่วยให้ครูและสถานศึกษากลับมาตั้งคำถามใหม่ว่า ใครคือผู้เรียน ความรู้ของใครได้รับการยอมรับ และห้องเรียนควรเปิดพื้นที่ให้กับความแตกต่างอย่างไร

ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่เพียงที่การเพิ่มเนื้อหาวัฒนธรรมลงในบทเรียน แต่อยู่ที่การเปลี่ยนวิธีมองผู้เรียนจาก “ผู้ที่ขาดหรือแตกต่างจากมาตรฐาน” ไปสู่ “ผู้ที่มีทุนทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ชีวิตอันมีคุณค่า” การเปลี่ยนมุมมองดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อการเลือกเนื้อหา วิธีสอน วิธีประเมิน และการสร้างความสัมพันธ์ในห้องเรียน

สำหรับบริบททางการศึกษาไทย แนวคิด CRT มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะห้องเรียนไทยจำนวนมากประกอบด้วยผู้เรียนที่มีภูมิหลังหลากหลาย ทั้งในด้านภาษาชาติพันธุ์ ศาสนา ภูมิสำเนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และประสบการณ์ชีวิต หากครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของผู้เรียนได้ การเรียนรู้อย่อมมีแนวโน้มที่จะลึกซึ้ง มีความหมาย และลดความแตกต่างระหว่างโรงเรียนกับชีวิตจริงของผู้เรียนได้มากขึ้น

สรุปท้ายบท

บทนี้ได้อธิบายให้เห็นว่า การสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ให้เกียรติ ยืนยัน และบูรณาการภูมิหลัง ประสบการณ์ และมุมมองทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อว่า วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อวิธีที่ผู้เรียนรับรู้ สร้างความหมาย และมีส่วนร่วมกับการศึกษา

จากการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า CRT มีองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน ได้แก่ ความสามารถทางวัฒนธรรมของครู เนื้อหา และหลักสูตรที่สอดคล้องกับชีวิตผู้เรียน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน การส่งเสริมความเสมอภาคและจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุม